

018

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

v Ljubljani 15. julija 1865.

List 14.

L i p i.

Draga lipa, bodi zdrava,
Ki ponosno v zrak molíš,
Pod teboj se bistri glava,
Sladke misli mi budíš.

Koljko mojih že očetov
Pod teboj sedelo je,
Kjer so mračnih, tužnih dnevov
Britke tuge jim prešlè!

Pač je slavna tebi dika
Bila i ti vselej bo.
Ker debela korenika
Nosi toliko drevó.

Neizmerno je število
Onih, ki častijo te.
Ker oziraš se tak milo
V svoje zveste ljubljence.

Koljkor kapljic biva v morji,
Peska koljkor ima breg,
Koljkor trave po zagorji,
Koljkor jezerov i rek,

Koljkor ima zvezd visava,
Koljkor ptic ves zračni strog,
Toljko razkropljenih Slava
Ima sim ter tje otrok.

Le mogočno razprostiraj
Svoje veje senčnate,
Vedno čversto pod se zbiraj
Svoje sine ljubljene!

Tedaj lipa, bodi zdrava,
Ki ponosno v zrak molíš,
Pod teboj se bistri glava,
Sladke misli mi budíš!

Miroslav Turk.

Šolske darila.

Šolske darila veliko pomagajo, ali pa veliko škodujejo v šoli, in ker se zelo težko tako vravnajo, da koristijo, je mnogo odgojnikov, ki jih iz šole popolnoma izklepajo in pravijo, da bi bilo bolje, ako bi se ne rabile. Ti se ravnajo po pravilu, ki pravi: „Mladosti naj se kaže, da je učiti se dolžnost njena; če pa kdo to stori, kar je dolžan storiti, ne zasluži plačila“. Pravijo, da se z darili mladosti že zgodaj cepi želja po sebičnosti ali samogoltnosti, da potem nič ne stori brez dobička, in da se tako

zatirajo žlahtne serčne čutila i. t. d. Vse take in enake misli niso sicer napčne, temuč še celó vredne, da se globokeje prevdarjajo; pa vendar se to po drugi strani lahko tudi drugače in morda tudi tako dobro ali še boljše izpeljuje. Pomisliti je treba, da ima človek v sebi vedno dve moči: eno, ki ga napeljuje k dobremu, eno pa, ki nasprotuje dobremu duhu, in s katero se mora človek vedno bojevati. Ako, postavim, otrok zapusti svoje igrače in prijetno domače življenje in gre v šolo, kjer mora mirno sedeti in pazno poslušati, — se mora gotovo večkrat zeló premagovati, da svojo voljo more popolnoma vrvnati po nekem višjem ukazu, ki mu je zasajeno v sercu. Ali morda tako premagovanje ne zasluži pohvale in plačila? Prav je tedaj, da se na koncu šolskega leta resnično pridnim učencem delé darila, in da se s tem mladost spodbada; toda zeló je treba skerbeti, da šolske darila dosežejo svoj pravi namen, in da ne rodé več škode, kakor dobička. Prevdariti je tedaj treba a) kdo zasluži darila, b) kakošne naj bodo te darila. — Težko težko se dobro razsodi, posebno, če je v šoli več pridnih učencev, komu bi se dale darila. Tukaj se ne sme gledati ne na stan staršev, ne na druge vnanje okolnosti, temuč gledati se mora le na žlahtne dušne prednosti in popolnomasti, ki si jih je kdo pridobival in pridobil; torej tudi dobra, bistra glava nima toliko zaslug, kakor druga manj zmožna, ki pa je vendar dospela z drugimi na enako stopnjo. — Učitelj ali kdo drugi, ki učence odločuje za darila, naj tedaj ne misli, da je to lahka in vsakdanja reč, temuč pripravlja naj se za to razsodbo tako, kakor za vsako drugo zeló važno delo.

Zeló važen je tudi odgovor na vprašanje, kakošne naj bodo šolske darila. Preden se more določiti, kakošne naj bodo darila, se mora vediti, kdo jih bo dobil in zakaj jih bo dobil. Namen, ki ga imajo šolske darila, gotovo ni drugi, kakor ta, da pridni učenci vidijo, da se njih pridnost pripoznava, in da se drugi spodbadajo, da bi pridniše posnemali. Darila morajo tedaj take biti, da obe te reči strinjajo in kolikor je mogoče tudi resnično dosežejo. Nekteri dajejo otrokom za darila: denar, obleko in šolske knjige ubogim učencem. To sicer ni napčno, ker take darila hvaležno sprejemajo učenci in starši, toda vsak odgojnik mora spoznati, da take darila ne morejo veljati za slovesne častne darila na koncu šolskega leta. Take darila pri slovesnostih uboge učence nekako sramoté, ker ves

svet vidi, da so ubožčki, česar niso sami krivi, in marsiktera nevoljna misel se s tem vcepi v žlahtno serce, ki dela človeka nemirnega. Ubogim učencem naj se take darila delé o drugih prilikah med letom, ne pa pri slovesnem šolskem spraševanju. Naj bolj sposobne za šolske darila so gotovo dobre knjige, v katerih mladost dobiva prave tečne hrane zunaj šole, in sicer ne le za kratke otroške leta, temuč tudi za pozneje čase. Nekteri priporočajo za šolske darila le molitevne bukvice, in pravijo, da so take edini pravi in tečni spomin nekdanje pridnosti i. t. d. Ne more se terditi, da bi molitevne knjige ne bile dobre za šolske darila, pa se tudi ne more sploh reči, da bi vselej dosegle namen, ktereга bi mogle doseči šolske darila. Veliko imamo lepih slovenskih molitevniх knjig, pa koliko jih je sposobnih in ktere so pripravne za našo nježno mladost, se težko razsodi. Tudi druge primerne knjige naj se tedaj rabijo za šolske darila, posebno tam, kjer je mogoče, da se učencem deli po več knjig. „Tovars“ bi rad sestavil in pokazal imenik vseh bolj pripravnih molitevniх in drugih knjig za šolske darila, pa se skorej ne upa, da bi mogel pravo zadeti, ker to je težka težka razsodba; vendar pa svetuje, da bi se zbralo nekaj veljavnih šolskih in drugih v slovstvu izurjenih mož, ki bi vsako leto sestavili in oznanili imenik takih knjig, ki bi bile po njih razsodbi naj boljše za šolske darila. Se vé, da bi se ta imenik mogel vselej pokazati duhovski in deželski šolski oblastniji, ktera bi ga poterdila in potem očitno naznanila. Po taki poti bi prišlo veliko dobriх knjig med ljudstvo, in dobiček bi bil gotovo velik. Mladinoljubi in sploh Slovenci, prevdarite to važno reč!

Obrazi iz odgojilne povestnice.

Sv. Karol Baromej

(rojen 1538; † 1584).

Sveti Karol Baromej se sveti v cerkvi božji kakor svitla zvezda; svet pa vendar malo vé od tega, da je ta slavni mož za ljudsko odgojenje in podučevanje toliko storil, da ga malo-kdo prekosi.

Povedali bomo tukaj poglavitne točke njegove delavnosti na tem polji; njegovo življenje poznajo že častiti čitatelji več ali manj iz družih virov.

Ko postane Karol Baromej l. 1560. kardinal, osnoval je učeno družbo, tako zvano akademijo. Sčasoma je tukaj združil naj boljše glave iz med duhovnega in svetnega stanu, da bi učeni in omikani možaki svoje vede in mnenja eden drugemu razodevali, pismeno in ustmeno eden drugemu podučevali in spodbujevali.

Zbirali so se v vatikanski palači, kjer je Karol stanoval. Sleherni je od časa do časa imel učeno obravnavo; od tega so se potem razgovarjali. Učene obravnave in govori, ktere je vsak sam za sebe izdeloval, so se verstili. O tistem času je pisal nekdo kardinalu Komendone-tu tako le: „V hiši kardinala Baromeja se zbirajo vsi učeni in izverstni možje v Rimu. On sam v cvetji svojih let in na verhuncu svoje slave le misli, kako bi združil svoje življenje in svojo učenost s svojo visoko službo. Sreča in bogastvo, nad katero se spodtikajo dostikrat skušeni možje, pripomore temu mladenču, da vterjuje druge in sam sebe v kreposti in učenosti“. Utrujen od opravil po dnevu je hotel svoj duh okrepčati naj bolj pošteno, kolikor je mogel in se še dalje izobraževati, druge pa, posebno dvorne vradnike, je hotel buditi s svojim zgledom, da ljubijo lepoznanstvo in učenost in se varujejo drugačnih kratkočasnic, igre, pijančevanja i. t. d. V prvih časih so imeli modroslovne in splošno učene pogovore; od leta 1563. obdelovali so le bogoslovje.

Ko je Karol na vseučelisču v Padovi bil, je spoznal, kako težko so mladenči na takošnih krajih, kjer starši ne čuvajo nad njimi, vedno zdravi in krepki na duši in telesu, ker nimajo ne prijetlov in ne vodnikov. Tudi je spoznal, kako revščina zaderžuje mladenče, da se ne navdušejo za učenost in vednost. Že ta čas si je namenil, da hoče v Paviji vstav napraviti za uboge dijake, in kardinal je speljal to blago misel. Iz svojega premoženja, ko je tudi papež nekoliko pomagal, vstanovil je v Paviji baromejski vstav. Pred vsem je bila ta naprava namenjena za uboge bogoslovce, drugih dijakov sicer tudi niso izključevali; imeli so notri stanovanje in obilno postrežbo. To napravo so vodili skušeni možje, kteri so čuvali nad lepim zadržanjem gojencev in so skušali med njimi buditi čednosti in učenosti, da bi bili potem v zgled vsi šoli. Pavija se je dolgo časa s tem zavodom oponašala in slavni možje v cerkvi in državi so iz njega izhajali.

V deželnih zborih (provincial-synoden), ktere je imel ta

sveti mož l. 1563., 1573, 1576, 1579. in 1582. v Milanu so bile sklenjene naj bolj koristne naprave: kako se imajo dobre bukve in spisi razširjati med ljudstvo in duhovščino; kako napraviti bukvarnice, kako vredovati in rabiti jih; kako napraviti in voditi šolstvo, in kako podučevati v keršanskem nauku. Ukaze zadevajoče šolstvo je slavni škof po sklepu drugega deželnega shoda na svitlo dal pod imenom: „Postave in uredbe za društvo šol po keršanski veri“. Dr. Dieringer od teh postav tako le piše: „Kolikor mi vemo, je bil Karol Baromej prvi, ki je sklenil, da hoče vse šolstvo tako osnovati, da mu cerkveni živelj ostane podlaga, da vse vodijo izbrani duhovniki, da so vsi, kateri podučujejo, ali so duhovni ali neduhovni ali samskega, ali zakonskega stanu, ali šolski bratje, ali šolske sestre, eno telo, katero je razširjeno po vsi škofiji, katero navdušuje in vodi ena misel in eno načelo. Dasi ravno imajo v naj novejšem času toliko modrih šolskih postav, vredb in ukazov, vendar ni je nobene, ktera bi bila izdelana bolj primerno in pripravno v posamesnih rečeh, ktere potem obsegajo vso osnovo; kar pa zadene cerkveni duh in nrvnost teh ukazov, jih pa kar nočemo primerjati. Mislimo si, Bog vé, kaj imamo, ko imamo višje in nizje, ljudske, obertnijske in nedeljske šole; ko imamo šolske prednike i. t. d., to vse najdemo v vodilih in ukazih milanskega nadškofa prav natančno in obširno; tudi niso pozabili na učence. Katoliški seminarji časté sv. Karola Baromeja za svojega pomočnika; tudi učitelji katoliške vere in misli nimajo skorej varha in patrona, kateri bi se bil za to več zaslug pridobil, ker on je postavil versko odgojenje v podlago vsemu podučevanju“. Posebno skerbel je pa sveti škof za izrejo in omiko gojencev za duhovski stan. Njegov generalvikar Ormanetti je pripravljaj osnovati duhovne izrejalisča, kakor je bilo sklenjeno v tridentinskem zboru. Najél je namreč v Milani hišo; na škofove stroške so tam oskerbovali in po odločenih postavah vodili mladenče v življenji in nauku. Na svoje stroške je potem napravil na treh krajih svoje škofije nižje seminarije. V slehernem je bilo toliko gojencev, da je bilo dosti duhovnov, ako si izvoli večji del izmed njih duhovski stan. Da bi se stroški nepotrebno ne zviševali in gojenci enakomerno izobraževali, imel je sleherni teh zavodov svoj verhunec, do kterege naj pripelje gojence. Ako je učenec v prvem zavodu dostal, sprejeli so ga v družega, in ko je tega doveršil, v tret-

jega. Sedaj se še le začne pravo podučevanje za duhovski stan; učili so se modroslovja v velikem zavodu posvečenemu svetemu Janezu Kerstniku v Milanu, ali pa, če je bilo število preveliko, pri Jezuitih. Ko so to doveršili, so bili v mašnike posvečeni in vmesteni v prazne službe; naj bolj izvrstne so pa stavili za dohtarje.

Te naprave so vodili naj prej Jezuiti, pozneje pa po njih nasvetu mašniki iz družbe Oblatov*). Vodila ga je tukaj misel, da je tisto odgojevanje naj boljše, katero se prične iz čistega namena za kakošno reč, in katero se izvršuje po načertu, katero je bilo poprej prevdarjeno in poterjeno; vse moči naj se zbujejo v soglasji; takošno izrejevanje, katero tako skerbí za dušo in vzajemno dela, se nahaja naj poprej v duhovnih družbah. — Dve hiši je izročil ravno tem voditeljem: prvo, v kateri so se mladi duhovni dalje izobraževali, drugo pa, kjer so nevedne in neravne duhovnike poboljševali. Tako je Karol za javno podučevanje in odgojo, kolikor mu je njegova pastirska dolžnost nalagala, vsestransko skerbel. Poglejmo še, kaj je storil za tisti stan, iz kterega je bila njegova rodovina, namreč za žlahtni stan. S pripomočjo prijatlov je vstanovil gojilnico za plemiče, v katero so jemali gojence tudi iz drugih laških dežel. Ta vstav so vodili Jezuiti, pozneje Oblati, nadzornik je bil Karol sam, ki je resno zahteval, da se gojenci vadijo poštenega življenja v strahu Božjem, in da se k učenju priganjajo. Da bi to napravo bolj povzdignil, je bilo k sklepu vsacega polleta očitno spraševanje; sleherni je ta čas po svojem zasluženi bil ali pohvaljen in obdarovan, ali grajan in osramoten.

Ko je kuga nehala, je vstanovil sirotišnico za ženski spol; nune sv. Ursule so jo vodile in gojenke toliko časa vodile, da so ali v samostan stopile, ali da so bile preskerbljene pri poštenih družinah.

Iz tega, kar smo povedali, se očitno vidi, da Karol Baromej ni bil le velik svetnik, temuč tudi posebno zaslužen v podučevanju in odgojevanju.

*) Družba naj veljavnejših duhovnov njegove škofije, kateri so se mu prostovoljno ponujali, naj ravná ž njimi po svoji previdnosti. Pis.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

xxx.

U. Hoté si olikati slovensko pisavo — hočem véditi, kaj se pravi olikati, in kaj je olika, o kateri se sedanji čas toliko govori in pisari.

T. Govori in pisari toliko in tako, da človek skorej ne vé, kaj bi si mislil od njé. To je gotovo, da se ima ločiti prava olika od neprave. Nama je sedaj v čislih le beseda olika, s katero se sklada obraženost ali izobraženost, omika, česka vzdelanost ter jugoslovanska prosveta.

U. Povej mi torej, od kod beseda olika, olikati, in ali se ne vjema popolnoma s tem, kar nam zaznamnja oblika, oblikati.

T. Zdi se mi, da je olika res nova beseda, ker je ne dobim v starih pismih. — Skoval jo je tedaj novi naprej, pa tako, da se je nam koj vsem priljubila. Izpeljuje se iz olikati t. j. gladiti, ogladiti, in to se vjema ali a) z lika (der Bast-faden, liber) ali morebiti bolje liko, ličeje, ker se glasi stsl. rus. čes. in polj. liko, le serb. lik (stsl. lik' chorus, likovati saltare); ali pa b) z lice t. j. obraz, podoba (vultus, forma, persona, skr. likh pingere, prim. serb. slikati), olikati kako reč se pravi: lepo, gladko ali lično podobo ji dati, in olika je gladka, prijetna podoba v vnanjem pa tudi notranjem ali duhovnem pomenu.

U. Kdo bi pri tej razlagi ne mislil na nemški Bild, bilden, Bildung, in pri uni na lat. liber a) Bast, b) Buch, Schrift, in kako pomenljiva je v obeh teh ozirih slovenska beseda olika! — Kaj pa mi kaže oblika, oblikati, in ali ni ravno to, kar obleka?

T. Oblika mi lahko ravno to pomeni, kar olika, iz oblikati in tedaj misli na to, kar sva govorila od razločka med o in ob (I, 3), in kar piše Janežič str. 145. Zlaga se oblika, v hrov. serb. tudi oblik'a moškega spola, menda s stsl. obl' rotundus, oblica, obličati, obličaj kar nsl. obličje facies, figura, similitudo.

U. Po tem takem se oblika, lice — obličje sklada z be-

sedo obraz, in obraženost, izobraženost je ravno to, kar olika, olikanost?

T. **Obraz'** je v stsl. res, kar lice: a) *facies*, forma, *imago*, in b) *persona* (cf. čes. obrazec **Muster**, **Figur**, **Schema**; obrazno pismo die *Hieroglyphen*, obrazivost die *Phantasie*, die *Einbildungskraft* i. t. d.) Razloči se pa glagol a) *obraziti*, *obražati*, *obrazovati* *formare* (bilden), in b) *obraziti*, *obražati* se *illidere*, *impingere* (anstossen, sich verletzen), p. *obraziti* se v glavo, v nogo t. j. v českem, kar v slovenskem udariti, obrezati se. Bere se, da je bilo nekda v navadi tudi samo *ráziti*, *ražati* *percutere*, *mactare*.

U. Prav kaže po tem obraz, obraženost, da mora obrezati na sebi, kar je divjega, sirovega, neličnega, kdor se hoče lepo olikati, da je prava olika velikrat težka in težavna, ker se pridobi le z mnogoterim trudom in terpljenjem. — Precej davno je že, kar sem bral v nekem hrovaškem naše gore listu, da oblika *izobraziti* ali *zobraziti*, *izobraženost* ni dobra, ker znači ravno nasprotno, kar pa bi radi povedali s to besedo.

T. Da oblika *zobraziti*, *zobraženost* ni prava, rad verjamem, ker nam *z* kaže *herab-*, *de-*; *iz* pomenja sicer *res aus*, *heraus*, lat. *ex-*, toda zaznamnja tudi, da se kaj *doverši*, *dožene*, *dopolni* kakor lat. *ex*. Komur se zdi ta oblika *dvomna*, naj rabi stsl. *obraziti*, *obraženje*, *obraženost*, ali pa zlasti v *doveršnem* smislu *vzobraziti*, *vzobraženje*, *vzobraženost*, kar razodeva, da prava olika *vzobrazi* človeka po gotovem vzoru ali licu. Ker ima stsl. *obrazovati* v *znanivnem* naklonu *obrazujû*, *obrazuješi*, torej je tudi v *nsl.* bolje menda *obrazujem*, *obrazuješ* mimo *obračujem*, *obračuješ* i. t. d.

XXXI.

U. Lepa se mi zdi tudi beseda *omika*, in *pomenljiva* je morda tako, kakor *olika*.

T. **Mikati** pomeni 1) *movere* iz *makniti* — *mekniti*, *umaknem* — *umikam*, *premaknem* — *premikam*, *telesno* in *dušno*, *náse vleči*, *vabiti*; 2) *pectere*, *pectinare*, *movendo purgare*, *hecheln*, *abstreifen*, p. *predivo* se *mika* t. j. *trese* ter *trebi*, *čisti pezdirja* i. t. d.

U. Tako se tudi *duh mika* t. j. *giba* in *napreduje* *zmiraj* dalje in *više* v *vednosti* in *umnosti*, ter se *čisti* in *trebi*

v djanji in spoznanji, da sleče ali sname terdo, nelično podobo, da se do dobrega omika in olika ali vzobrazi; pa se pri tem tudi zdela ali vzdela, kakor pravi Čeh.

T. Vzdélati je v stsl. colere, vzdélan cultus, vzdélanije-nost je poslednje leta tolikanj sloveča „kultura“ (iz lat. colo, cultus, cultura a) bebaue, Bearbeitung, Anbau, b) trop. Bildung, Ausbildung) prvotno v telesnem, tvarinskem, potem pa v duhovnem, sličnem pomenu. Tako se rabi v sedanjem českem pisanji vzdélati bilden, veredeln, vzdélanec ein Gebildeter i. t. d.

U. Pač res so izdelani — možje izdelani, dokler da se olikajo, omikajo, vzobrazijo skozi in skozi! Celó mi učenci smo konec leta izdelani, da se smilimo komu, — zlasti kateri se godijo ali zorijo v tisti hudi skušnji, da se zgodijo ali sozorijo v „maturi“, da bi človek poreden skorej djal, da je „matura“ beseda slovenska (stsl. mator', nsl. mater spang. matoren adultus lex. serb. mator, tudi metér, Dalm. motér betagt, cf. bemoostes Haupt)! — Povej mi slednjic še kaj o jugoslovanski besedi prosveta.

T. Pro- je v slovensčini neločljiv predlog enacega pomena kakor pre- in se nahaja le v nekterih besedah: prodaja, prorok, prostor, prognanstvo. Na Dolenskem je slišati še v drugih besedah namesto pre-; -svéta po stsl. pisavi se da razlagati 1) iz svét' qw̄s lumen (das Licht), in prosvéta je tedaj illuminatio, 2) iz svét' xóσμoς mundus (die Welt), v novoslov. tudi 3) iz svet sanctus (heilig), ker sedanje pisanje tega razložka nima (v stsl. svét' mundus, svét' sanctus).

U. Prav pomenljiva je v prvem smislu prosvéta t. j. razsvetljenje; sumna in dostikrat nevarna je v drugem t. j. ravnanje po sedanjem svetu, po svetu, od ktereга Prešern poje:

»Sim zvedil, de vest čisto, dobro djanje

Svet zaničevati se je zagovoril.«

T. Le predostikrat je sedanja olika posvetna prosvéta; toda čista vest, dobro djanje sme tako prosveto, taki svet zaničevati. — Vedi pa, da gerški „xóσμoς“ in latinski „mundus“ pomeni tudi čist, svetel — svitel (prim. lat. mundus in mundanus, pa slov. svet in posveten) in po tem takem je prosvéta to, kar omika, zlasti v notranjem ali duhovnem pomenu. — Naj lepše in naj bolje se vé bi bilo razlaganje be-

sede prosveta iz nsl. svet (stsl. svet' divinus, sanctus, heilig), ker tedaj bi nam velévala to, kar nam je delati, če hočemo doseči svoj pravi namen, in po tem bi strinjala v sebi sama prosveta vse, kar nam kažejo olika in omika, vzbrazenost in vzdelanost — vsaka posebej.

P a š n i k.

Učiteljski zbori. Akoravno je „Tovars“ že večkrat govoril o učiteljskih zborih, naj vendar še kaj spregovorim o tej važni reči. — Ako že ustmeni pogovori o šolskih zadevah izobrazujejo učitelje, koliko bolj še le pripomorejo k temu mnogoverstni in dobro prevdarjeni pismeni odgovori, ki jih učitelji izdelujejo, pri zborih pretresujejo in eden drugemu ponujajo. Ako bi se učitelji pri zborih samo ustmeno pogovarjali, bi se večidel kmali pozabilo, kar se je govorilo, ker nepremišljena beseda je pri marsikteremu le malo vredna, in kar človeka ne zanimiva, ga tudi ne oživlja. Prav koristno je tedaj, da se za učiteljske zборе zaspisejo vprašanja, ktere naj bi učitelji poprej na tanko prevdarjali in pismeno izdelovali. To marsikterega učitelja primora, da o šolskih in sploh o svojem stanu kaj bolj resno premišluje in prevdarja, da kaj spisuje, in da mu ne zaspí roka za pisanje, kar bi se tu pa tam kmali zgodilo. Tudi je res, da je mnogo takih glav, ki ne umejo kaj prida govoriti, pismeno pa ložeje in večkrat prav dobro izdelujejo; takim so tedaj pismeni odgovori kaj primerni, za vse vkup pa zelo koristni. Pismeni odgovori so pa tudi večidel dobro in sim ter tje celó izverstni izdelki posamnih bistrh glav. Dobri bi bilo tedaj, da bi vsaki učitelj, ki je kaj dobrega sam pisal in ne prepisal, hranil tak spis v svojem dnevniku, ali da bi ga zapisal v kako posebno knjigo, ki bi pozneje njemu in drugim njegovim prihodnikom dobro služil. *Podsvoskaččan.*

Mera pri podučevanji. Veliko učiteljev je, ki menijo, da morajo pri podučevanji z učenci le kar urno naprej hiteti, da učenje bolj razširjajo, kakor vterjujejo, bolj prebračajo, kakor postavljajo, da tedaj svoje učence le raji dalje ženejo, kakor pa da bi jih pustili, da bi si počasi moči nabirali. Zato je pa dandanašnji tudi toliko učencev, ki so pravi veterniki brez značaja, in brez vseh lepih lastnosti, ki bi jih mogla mladina imeti. **Bratje učitelji, glejmo, kaj delamo!** —r—

Popravek.

V mojih napevih v 11. in 12. listu se je vrnilo nekaj tiskarnih napak. Prosim torej, da se v napevu: „Marija tolažnica“, popravijo naslednje napake: V 12. taktu, v drugem glasu naj se postavi v tretjem soglasu **d** namesto

h; v 14. in 18. taktu naj stoji zmanjšani septimovi soglas $\left(\begin{array}{c} d \\ h \\ g \\ e \end{array} \right)$, tedaj naj se

postavi križec (#) pred glasko **g** v prvem basu; **gis** v tem soglasu se reši na **a**, zato je mora imeti prvi bas v naslednjem rešenem soglasu **a**,

ne pa **fis** za petje, tedaj $\left(\begin{array}{c} cis \\ a \\ a \\ fis \end{array} \right)$. V 5., 31., 32. in 33. taktu naj stojé osminke

s piko. — V pesmi „sv. Alojzija“ se nahaja v 4. in 8. taktu v spodnji versti napčno **cis**, biti mora le $\left(\begin{array}{c} e \end{array} \right)$. V 8. taktu naj se zbríše križec v zdoljni versti, kateri stoji pred tenorovim **e**, tako je napčen tudi križec v 12. taktu precej s početka nad tenorovim **a**. Verh tega mora biti v 9. taktu, v tretjem soglasu v tenoru četertinka **e**, v basu pa osminki **e** in **d**; v 10. taktu, v tretjem soglasu naj se v basu namesto **cis** postavi **e**, kterege ima tudi tenor, tako tudi v zadnjem soglasu v 12. taktu. V 7. taktu, kjer so v basu in drugem glasu napčno ritmično glasovi razdeljeni, naj se vravnajo po prvem glasu.

Franc Gerbic.
skladatelj.

Novice.

Iz štaj. Planine. Iz vseh slovenskih krajev beremo novice, in včasih res človeku srce veselja igra videti, kako lepo se razvija šolstvo in kako verlo napredujejo šole na mili naši slovenski zemlji. Ná, „Tovars“, tudi iz naših krajev malo verstic, da svet zvé, kako se nam tú godí. — Pri nas v planinskem tergu je bila šola zidana, kakor se pripoveduje, leta 1822., in je res verlo poslopje. Podučevala se je mladina od nekdanj v dveh izbah dopoldne in popoldne. Pred nekimi tremi leti pa se je vstanovila privatna šola pri fari, pol ure od terga, — v tergu ni fare, kjer se podučujejo otroci le poldneva t. j. en oddelek dopoldne, drugi pa popoldne. Priprosti ljudje ne spoznajo, da se otrok celi dan več nauči, kakor le poldneva, torej pošiljajo svoje otroke večí del k fari — pa kako! Sedaj imamo povsod prazne klopi. Novi župani zlagajo postave po svojem, ter menijo, da jim je na voljo dano, ali pošiljajo otroke v šolo, ali ne. — Radi bi omenjeno šolo pri fari za terdno vstanovili, pa ni pripravnega poslopja. Občine so sicer prepustile kaplanijo za šolo, pa le s tem pogojem, da bi bilo pozno opravilo vsako nedeljo in praznik pri podružnici v tergu. Radovedni smo, kaj bo višja gosposka o tem sklenila. Želeti je, da bi se te homatije kmali rešile, in da bi ne bila taka, tako rekoč pošiljena šola, na škodo celi fari. Zanikerneži se izgovarjajo: „Zakaj pa učitelj pri fari nič ne reče, če imam otroka doma“. Žalostno dovolj! —

Ravno tako se nam godí zastran nedélske šole. Mnogi tudi ojstri ukazi zahtevajo od učitelja, da naj podučuje odrasčeno mladost ob nedeljih in praznikih, pa zapoveduje tudi staršem, da naj nikar ne branijo otrokom, si nabirati zakladov za časno in večno življenje. Tukajšnja fara je po hribih tako raztresena, da imajo nekteri zeló daleč v cerkev, in le to bi otroke zaderževalo, ko bi ob nedeljih in praznikih imeli ponavljajvno šolo. Sklenili smo torej, o torkih in petkih vsakokrat po dve uri dečke in dekleta posebej podučevati. Pa kaj pomaga, če pa učencev ni! Po dva ali trije prilezejo; vsi drugi pa ostanejo domá na polji ali na paši pri živini, ne pridejo nikamor, razun ob praznikih v cerkev, pa še tú malokdaj. Kaj bo iz take mladine? Vse bo pozabila, kar se je učila v vsakdanji šoli; zraven pa nikdar kaj lepega ali koristnega ne sliši. Ni se tedaj čuditi razujzdanosti odrasčenih fantov in deklic. Kdo je tega kriv, to sam Bog vé. Bog daj boljše!

Lopan.

Iz Dramne. M. J. P. Prav željno pričakujem vselej 1. in 15. dneva mesca, ker že večidel drugi dan dobim našega „Tovarša“. Resnično povem, da ga iz serca rad prebiram, ker vedno bolj spoznavam njegov namen in njegovo vrednost. Tudi to se mi dobro zdi, da dopise nerazložno sprejema, in torej vsakemu daja priložnost, da lahko razodeva svoje misli in želje. Velikokrat smo že brali, kako zani-kerno hodijo otroci v šolo; žalibog, tudi pri nas je tako. Pa morebiti bo kdo rekel, da je tega učitelj sam kriv, ker si ne zna tako vravnati, da bi ga otroci radi imeli, — ta pa se gotovo moti. Naši otroci imajo svoje učitelje radi, ja nekteri jih tudi spodobno častijo, toda le nekteri. Kdo pa je potem kriv, da otroci ne hodijo radi v šolo? Nihče drugi, kakor starši. — To hočem kratko razjasniti. Večidel naših farmanov niso učiteljevi prijatli, ker še ne spoznajo, koliko je šola vredna. Velikokrat se sliši: „E, kaj je šola, kaj je lerar; če mu mi nič ne damo, pa nič ne bo jedel“. Ako pa učitelj otroka malo posvari, že godernjajo, rekoč: „Jaz ne pošiljam otroka za tega del v šolo, da bi ga kdo kregal ali pretepal“. Če pa otrok domu pride in hoče izdelevati kako šolsko nalogo, mu starši serdito rekó: „Tukaj se ne boš učil, pokaj pa v šolo hodiš?“ Ako pa učitelj ravna po dolžnosti in postavi, se staršem zameri, in zopet se sliši: „Le naj mi v jesen pride po bernje, zapodil ga bom“. Ako gospodi duhovniki nazznanijo in priporočajo, kako potrebna je šola, in da naj starši pridno otroke v šolo pošiljajo, se zopet sliši, da je vsega tega le učitelj kriv. Bog daj, da bi nekteri starši kaj bolj premislili in vendar enkrat spoznali, da „šola le tam kaj zdá in veljá, če podpora od doma imá“.

Iz Metlike. V poslednjem listu „Učit. Tovarša“ popisuje G. Knific, černomaljske glavne šole učenik, šolske zadeve v beli Krajni. Pri tej priliki pa, ko je napravil strasanski panegirikus na glavno šolo černomaljsko kot središče in Atene bele Krajne, opomni o semški in zabavlja je tudi o metliški šoli s temi besedami: „V Semiču in v Metliki imajo podučitelje, vendar pa v Metliki šola ni šoli podobna“. G. Knific, komu pa je naša šola podobna? Vi, ki naše šole gotovo niste nikdar vidili, ker se nobeden kaj takega ne spominja, bote blagovolili nam tisti zabavljivi lakonizem razjasniti; ako Vi mislite naše učeníke, Vam

hočemo potem odgovoriti, ako pa mislite šolsko poslopje, se vendar mi o tem tolažiti zamoremo, da vsaj pri nas nekteri tako imenovani „skrivni kraji“ niso nevarni. Kaj hočemo s tem reči, bo menda g. dopisnik dobro razumel.

J. Šafer.

Iz Radoljce. 8. junija smo imeli učitelji tukajšnje dekanije zbor. Vseh vkup nas je bilo pri tem zboru 17, in sicer: preč. gospod dekan, pervosednik, gosp. radoljski zakristan in 15 učiteljev. Šest učiteljev, namreč: iz boh. Bistrice, Ljubnega, Rateč, Doljega, Kranjske gore in Bele peči pa ni bilo pričujočih. — Vprašanja smo poprej tudi pismeno in še precej obširno izdelovali. Posebno se je o prvi in drugi reči vnel prav živ govor; ravno smo eni izgovorili svojo misel, so se že drugi oglasili in rekli, da take reči učitelju na deželi nič mar niso, da jih nikoli ne potrebuje i. t. d. In to je šlo tako dolgo, da se o prvih dveh vprašanjih ni nič sklenilo, ker skončal se je pogovor namesto o „Sprachbuch-u“ pa le o „Praktični gramatiki“. — O tretji reči so nekteri ravno narobe terdili, ker so hotli na tanko dokazovati, da drevesca iz semena rediti — se pravi — pri otrocih veselje do sadjoreje zatirati. — Na zadnje se je vendar za dobro spoznalo, kar je že letošnji „Tovarš“ o tem govoril. — Govorilo se je tudi, da naj učitelj pri vsaki priliki otroke vnema za sadjorejo, ker tudi odrasčeni se kaj učé od otrok i. t. d. Učitelj naj skerbi, da si bodo mali sadjorejci napravili svoje drevesnice, ter naj jim iz svoje lastne drevesnice nekoliko drevesic podari, da si jih potem domá sami na kak prostorček posade in oskerbujejo; zakaj človeku le to pravo veselje dela, kar je njegova lastnina. — Ko imajo otroci že nekoliko lastnih drevesic, naj jih učitelj skerbno podučuje, kako naj jih lepo varujejo i. t. d. Dobro je tudi, ako ima učitelj potrebno cepivno pripravo, da more malim in odrasčnim sadjorejcem včasih kaj pomagati i. t. d. — Kar pa zadeva 4. vprašanje, smo se veči del vsi opirali na razpis prečast. knezoškofijskega ljublj. konzistorja od dne 21. dec. 1863. št. 1770/360. O peti reči smo bili zelo različnih misel; vendar se je na zadnje spoznalo, da — ako učitelj v take zadrege pride — naj napravi zapisnik, v kterega naj se postavi kraj, hišna številka, ime dolžnikovo in dolg, ki se tirja i. t. d.; zraven naj se napravi tudi priloga, v kateri se gosposka potrebne podpore in pomoči prav vljudno in ponižno poprosi. — Dostávim naj še, da smo o pol devetih sveto mašo imeli, pri kateri so radoljski pevci in pevke kaj dobro peli. Po dokončanem zboru je nam ondašnji učitelj g. T. tudi svoje svilode skazoval, ki so se ravno hranili (pasli); ima jih že precej veliko. — Kakor zemljo, tako tudi tu marsikakega učitelja na šolskem polju suša stiska. Lepi pomladanski dnevi so marsikakega učenca zvodili na planine ali na Koroško. Z Bogom! — t.

Iz Predoselj nad Kranjem. Ljubi „Tovarš!“ naznanim ti, kako smo letos pri nas šolskega patrona sv. Alojzija praznovali! Ker ga zavoljo drugega duhovnega opravila nismo mogli praznovati prvi dan, smo pa to lepo slovesnost odložili na drugi dan. Pridne učenke so podobo svetega Alojzija ovile z lepim vencem. Zjutraj v četrtek pred deveto uro so se začeli učenci in učenke, lepo praznično oblečeni, zbirati v šolski sobi. Sošlo se jih je 142, pa še niso bili vsi

prišli, ker nekteri služijo in so veseli, da jim gospodarji dovolijo le v šolo. Ob devetih so se zverstili učenci po dva in dva, in šli smo z novo lepo šolsko zastavo v bližnjo bersko kapelo sv. Mihaela. Med potjo so otroci peli „O kam Gospod“, in ko dospemo v lepo grajsko kapelo, se precej prične sv. maša, ki so jo brali naš preč. gospod fajmošter in šolski katehet. — Pri sv. maši so učenci in učenke peli pesmi: „Jezus male k sebi kliče“, od sv. Alojzija: „Začudite se nebesa“, potem dve od Matere božje, in od sv. Obhajila; in po sveti maši še nekatere. Po maši gospod duhovnik govore iz življenja svetega mladenca, in v nemajo mladost, da bi ga posnemali i. t. d. Potem zapojó učenci in učenke še enkrat lepo pesem sv. Alojzija. Res, lepo vbrano petje gine in razveseljuje človeka, in še toliko bolj, če prepevajo mali, nedolžni otročiči. Po sveti maši postavimo otročiče v versto, dečke vkup in deklice vkup, ter jim kažemo skozi povečavno steklo podobe: Rim, sv. Petra cerkev, Jeruzalem, Dunaj in še veliko drugih mest, cerkva, podob i. t. d. Potem gremo po lepem grajskem sprehajališču k malemu jezeru, in pojemo: „Kar svet mi podeli, dopade malo mi“, „Priatle imeti, veselo peti, naj bolj se m' zdi“, „Po jezeru“ in še mnogo drugih kratkočasnih in cerkvenih pesem. Pod košatini lipami se zopet vstopimo, in gospod katehet razdelé učencem in učenkam podobice v spomin sv. Alojzija. Veselje in šum nedolžne mladine pri delitvi in prijetno žvergolenje mnogih ptičkov, se je prav dobro strinjalo s to šolsko veselico. Potem pa razpustimo veselo množico. Pa glej, ljubi bravec, čez tri dni je praznovala naša šolska mladost zopet prav vesel in imeniten dan, namreč prvo sv. Obhajilo. *) — Naš skerbni duhovni gospod oče so večkrat starše opominjevali, da naj otroke pridno pošiljajo v šolo, da se bodo kaj naučili, posebno keršanskega nauka. In res njih beseda ni bila glas vpijočega v puscavi; hodili so pridno v šolo, ker se posebej nič ni za sveto Obhajilo učilo, kakor le v šoli. Naučilo so se bili potrebnih naukov in spustili so jih v nedeljo k prvemu sv. Obhajilu. V nedeljo zjutraj gredo otroci v šolo in ko začne vkup zvoniti, gredo otroci dva pa dva s šolskim banderom v božjo hišo na odločni kraj. Lepo obnašanje malih in velikih je človeka v serce ganilo; prava pobožnost in živa vera v živega Boga se jim je vidila že na obrazu. Med sv. mašo stopijo gospod fajmošter na prižnico, in prav ginljivo govore o vrednem prejemanji prvega sv. Obhajila. Rekli so, da kakor kdo prvič pristopi k Gospodovi mizi, tako večidel tudi pozneje v življenji prejema sv. Obhajilo. Govorili so še z mnogimi zgledi dokazuje o neskončni ljubezni in ponižnosti Zveličarjevi, ki se našim dušam sam sebe daje v živež, o obilnih nebeških darih, s katerimi napolnuje serca ljubih otročičev, ki jih danes pervikrat k sebi vabi, — o sveti dolžnosti staršev, kako naj nedolžne in tako bogato obdarovane otročiče odslej še posebno varujejo, da jih hudobija ne spridi, in da naj jim tudi sami svetijo z lepim keršanskim življenjem. Pripovedovali so tudi

*) Pri nas v glavni deški šoli pri sv. Jakopu v Ljubljani smo slovesnost prvega sv. Obhajila in praznik sv. Alojzija združili in en dan opravili, kar je bilo tudi prav ginljivo in spodbudno za mladost in odraslene. Vredn.

več lepih zgledov, ki so poterjevali njih vnete besede. Povem le enega: Bil je deček, ki je bil pervikrat vredno pristopil k sv. Obhajilu, in šel je potem po svetu. Prišel je med spridene ljudi, kateri so ga pohujšali, tako da že več časa ni šel k spovedi in k sv. Obhajilu, zraven je pa še zbolel in dobil merzelco. Prišel je domu čez dolgo bolan na duši in telesu. Njegova sestra mu je stregla, kar in kolikor mu je mogla; ker je pa spoznala, da je tudi na duši zelo bolan in je vidila, da se mu smert bliža, ga nagovori, da bi šla po duhovna; ali on še slišati noče od duhovne pomoči. Niki dan pa za kratek čas pregleduje bukve na polici, in najde tudi mašne bukvice svoje ljube rajnce matere, in najde svojo nekdanjo podobico, ki jo je dobil pri prvem sv. Obhajilu. Ogleduje jo, in vidi na drugi strani zapisane materne besede: „Oj, da bi vselej v svojem življenji tako nedolžen in čist prejemal sv. Obhajilo, kakor si ga danes!“ Te besede ga tako pretresnejo, da se nič več ne brani, se spové in potem tudi kmali umerje. — Gospod govornik še mnogo govore mladim srcem, in jim še to in uno tako lepo in milo priporočajo, da so v očeh vseh poslušavcev migljale solzice pobožnega duha. Otroci zapoje: „So odperle se nebesa“ in po nekterih molitvah, ki so jih gospod duhovni pomočnik z njimi molili, pristopijo novo povabljeni k Gospodovi mizi, in za njimi tudi precej odraslenih. Potem zapoje: „Duša moja, poj veselje“ — in zopet prav ginljivo glasno molijo zahvalne molitve. — Starši in drugi odrasleni so iz cerkve gredé želeli, da bi bili še mladi in da bi še mogli kterikrat uživati toliko veselje. — Po vsem tem sladkem duhovnem veselji jih zopet peljemo v šolo, kjer so dobili v spomin tega srečnega dneva lepe podobice in svetinjice in tudi nekaj kruha, da so se odtešali. — Vsak, ki je vidil to lepo in ginljivo slovesnost, rekel je gotovo: „Blagor šoli, blagor čedi, ki ima tako dobre duhovne pastirje!“

J. Sajé.

Iz Ljubljane. Ker je v pismu z Dolenskega povedal „Tovars“ že nektero v „zagovor revčeka samca“, naj pové danes še eno z Gorenskega brez zamere iz prijatlovega prijatla še lanskega pisma, katero ima tele tehtne besede: „Ko bi ne bil N. že od nekdanj tolikanj navajen, bi jih zdaj kar pustil, ker s svojim neslovenskim jezikoslovjem in svojo nerodno pisavo tako silo delajo. Ali hočejo mar iz nas Serbe, Hrovate ali Čehe narediti? Če pišejo za Slovence, naj pišejo po slovensko. Kakó zoperna in zopernaturna je že tista toliko posiljena r^{ova} pisava! Za naše šole in za naše ljudstvo to nikakor ni. Če morete, ki ste bolj učeni, kaj opraviti, povejte na pravem mestu, in skusite, da se to popusti. Saj ste že tudi iz staroslovensčine dokazali, da je to napéno. Čeravno pa, kakor naš hribovec pravi, „nisim na zbor učen“, vender najdem, da je ta pisava tudi polna nedoslednosti. Kdor koli že po pameti in po slovenski izreki sodi, tega nikdar poterdil ne bo. Če kdo tako izrekuje, kakor N. pravijo, se le pači in ne vé, kako ljudstvo naše govori. Naj pride kdo le naše hribovce poslušat, in se bo lahko prepričal, kakó razločno skoro polni samoglasnik in dostikrat clo s povdarkom pri r^u izrekujejo. Da je r samoglasnik le vmišljena reč, je že dosti

dokazano. Koliko družega bi se poleg te pisave tudi drugače pisati móгло! —

— Okrožnica tukajšnjega preč. knezoškofijstva dnè 22. preteč. m. s št. 323/43 naznanja, da slavno državno ministerstvo ukazuje zraven navadnih letnih sporočil o stanu ljudskih šol še vsakih deset let posebno popisovanje vseh ljudskih šol, ktero se mora prvič že za šolsko leto 1864/5 zgoditi, in potem vsako deseto leto, tedaj l. 1874/5 1884/5 i. t. d. Zgledi (blankveti) za to popisovanje se ob enem razpošiljajo, da bi jih izvršili šolski predniki, učitelji očitnih in posebnih (privatnih) malih šol, ki jih bodo potem okrajni šolski ogledniki zadnji čas do 10. okt. t. l. preč. konzistoriju poslali. — Zraven pa se tudi naroča, da naj se v okrožnici 21. sept. preteč. l. s št. 789/125 zaznamovani zapisniki, koliko je bilo to šolsko leto v vsakem okraji kupljenih šolskih knjig, brez odlašanja naznani, da se bodo mogle knjige za uboge učence za leto 1865/6 primerno razdeliti.

— „Zemljepisna začetnica“ se imenuje kratka geografijska, ktero je za gimnazije in realke izdal in založil gimnazijski učitelj g. Janez Jesenko v Gorici. Namenjena je knjižica zlasti šolam, in reči se sme, da v rokah dobrega učitelja s porabo primernih zemljekazov ali zemljevidov bode zelo koristna mladini slovenski. Da bi vstregla tudi drugim za domačo rabo, je naše cesarstvo obširneje popisano. Na koncu je pregled mest in krajev na Avstrijskem, po tem imena Evropejskih in največih mest po drugih zemljinah s številom prebivavcev vred. Dosti dobra je beseda in ni sicer težka terminologija, česar nam je porok g. prof. Šolar, kateri je v tem podpiral pisatelja. Priporočimo to knjižico vsem šolskim prijatlom, učiteljem in nadzornikom za spodobno porabo v šoli, in za darila konec šolskega leta. Dobiva se v Ljubljani pri g. Lerherju in tudi pri g. pisatelju.

— Z današnjim dnevom končajo gimnazijalne, realne in normalne šole letošnje šolske leto. — V mestni glavni šoli pri sv. Jakopu pa bodo očitne spraševanja 23. t. m. (v nedeljski šoli za rokodelske učence popoldne od 3 — 6), v vsakdnji šoli pa 27. in 28. t. m. Ker je slavno c. k. državno ministerstvo z ukazom dnè 27. marca t. l. tej šoli dovolilo postavno izpraševati tudi domače ali privatne učence (za vse štiri razrede), bode tedaj to posebno spraševanje tū 25. in 26. t. m., za kar naj se taki učenci 25. t. m. dopoldne od 10 — 12 oglasijo v reduti.

Listnica G. R. v J.: Pravite, da naj bi „Tov.“ večkrat izhajal, da bi prinašal več različne tvorine i. t. d. To bi bilo lepo; toda, ali bi imel „Tov.“ potem več naročnikov in podpornikov od sedaj, ali manj, to se praša. — G. J. P. v K.: Ker smo že enaki dopis popred dobili, tedaj Vašega ne natisnemo; povestice pa, ki ste nam jih poslali za natis, so že davno natisnjene v malem zvezku, ki ga je pred nekaj leti sl. kmetijska družba dala (s podobicami) na svitlo, in iz kterega ste jih Vi od besedice do besedice prepisali. Škoda za toliko praznega truda! — G. A. H. v J. in vsem, ki hočejo kupiti „Pesmi za šolsko mladost“: Posamezni zvezki so po 12 kr. — 100 vkup pa za 10 gold.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.